

Molenverhalen

Jan Noorlander

Jan Noorlander (1936) groeide op de Achtkante Molen in Streefkerk op en maalde later als vrijwillig molenaar op diverse molens in de Alblasserwaard, waaronder de Broekmolen.

Mijn vader is geboren op de Sluismolen, één van de vijf molens van de molengang Streefkerk. Na enige tijd verhuisde mijn opa met zijn gezin naar de Oude Wetering, een andere molen uit het

Jan Noorlander

complex. Toen zat de Sluismolen om een molenaar verlegen. Mijn vader was 18 jaar, maar mijn opa zei: "Hij kan het makkelijk doen." Dus toen is mijn vader daar molenaar geworden.

In 1932 zijn mijn vader en moeder naar de Achtkante Molen gegaan. Op de Achtkante zat een oudere vrijgezelle molenaar, Meindert van Dulst, die had gevraagd of mijn ouders bij hem in

kwamen wonen. We hadden al meerdere kinderen, dus mijn vader zei: "Weet waar je aan begint, jongen." Later kwamen er nog meer bij: Mijn broer Dirk, gemaakt op de Sluismolen en geboren op de Achtkante Molen, en ikzelf. Tussen Meindert en ons is het altijd goed gegaan. Die man is 92 geworden en we hebben nooit last van elkaar gehad.

Molenverhalen is een uitgave van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Het *oral history* project Molenverhalen heeft tot doel kennis en verhalen op te tekenen over de poldermolens in Zuid-Holland. Het project wordt mogelijk gemaakt dankzij de provincie Zuid-Holland, Fonds 1818 en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Interview: Jesse in 't Veld

Redactie: Marloes Wellenberg

Met medewerking van Lisette Albers en Agnes Smit

© 2020 Erfgoedhuis Zuid-Holland
www.erfgoedhuis-zh.nl

Postadres

Postbus 3092
2601 DB Delft

Contact

T 015 215 43 50
E molenverhalen@erfgoedhuis-zh.nl

Moestuintjes

Mijn vader had er juist ontzettend veel plezier van, want Meindert had een beetje bouwland. Her en der had hij akkertjes liggen. Aan de westkant van de molen, langs de Tiendweg en ook aan de overkant op een eilandje. Die moestuintjes werden bijgehouden door de oude Meindert en mijn vader. Ze verbouwden er van alles: aardappelen, bieten, bonen, heel

Werken bij de boeren

Als molenaar was je blij met opbrengst uit eigen tuin, want het molenaarsalaris was niet hoog. Eenmaal per jaar, op oudejaarsdag, mocht je af gaan rekenen bij Schippers, de secretaris van het polderbestuur. Om verder in zijn inkomen te voorzien, werkte mijn vader los bij boeren. Dat deed hij vooral in de zomer, want in de winter moest je als molenaar veel malen natuurlijk. In

Meindert van Dulst voor de Achtkante Molen in Streefkerk (Particuliere collectie)

de mikmak. Fruitbomen waren er niet, maar laag bij de grond hadden we wel kruisbessenstruikjes staan. De groente werd ingemaakt met zout en bewaard onder de bedstee. Daar was een soort verdieping onder gemaakt. Dat is later dichtgegooid.

Mijn moeder kwam uit het dorp, niet uit een molenaarsfamilie of boerengezin. Ze was een gewoon burgermens. Als mijn moeder eens naar dat akkertje aan de overkant moest varen met de schouw (*een platte roeiboort, red.*), dan was ze al driemaal in de rondte geweest, voordat ze er was. Dat ging van geen kant [lacht]. Daar kon je aan zien dat ze niet in de polder was opgegroeid.

de zomer hielp hij altijd met de hooibouw en in de winter hielp hij met knotwilgen hakken.

Ook sloot- en baggerwerk deed hij veel. Daar begonnen ze al mee na de hooibouw in de zomer. Schouwbaggeren in de Wetering. Dan moesten ze dat eerst in de schouw gooien en dan hoosden ze de bagger eruit op het land. Daar maakten ze een grote hoop van en in de winter reden ze dat uit op het land om het vruchtbaarder te maken. Verder was er nog een oud boertje waar mijn vader hielp. Daar liep mijn vader veel, want die man kon niks meer. Als hij ziek was moest mijn vader de koeien voeren. Die koeien hadden het nog nooit zo goed als toen, want van die ouwe kregen ze niet veel.

Meindert van Dulst (Particuliere collectie)

Mijn vader ging niet uit werken als de lucht slecht was. Dan bleef hij thuis om op de molen te letten. Mijn vader en moeder hadden een soort seinsysteem gemaakt. Als mijn vader thuis moest komen -bijvoorbeeld als er eens iemand kwam die hem nodig had- dan deed mijn moeder een wit laken op de zwarte deur van het scheprad. Dat kon mijn vader van veraf goed zien als hij op het land aan het werk was.

Mollenvangers

Er waren veel familieleden in de buurt die molenaar waren. Neven en ooms van mijn vader. Ieder had zo zijn manier van bijverdienen. Hannes, de molenaar van de Kortlandse molen in Alblasserdam, was de broer van mijn opa. Hij was boer en mollenvanger. De molen had hij er eigenlijk gewoon bij. Daar woonden ze in. Dat mollenvangen zijn ze gaan doen in een hele slechte tijd. Hij had veel kinderen, allemaal zonen. Ze namen een hond mee als ze mollen gingen vangen. Je moet het zo zien: een koe

kostte toen 100 gulden. Maar voor één mollenvelletje kregen ze een gulden. Nou, als ze dan een stuk of zeven, acht van die gasten door het land hadden lopen, vingen ze dus een koe per dag. [lacht]

Varkentjes

Vissen deed mijn vader niet zozeer om bij te verdienen. Hij beviste het stukje water tussen de Kleine Molen en de Achtkante Molen en dat was het. Soms viste hij ook met een buul (*raamnet, red.*) Die zette hij in de waterloop van het scheprad. Hij verkocht wel eens wat hoor, maar dat was meer van 'nou, als ik eens wat heb, dan kom je maar..'

Op het erf hadden we een schuur en een kippenhok. Mijn vader hield daar een paar varkentjes. Als ze vet genoeg waren, ging er één weg voor de verkoop en de ander aten we zelf op. Mijn vader bekommerde zich om de varkens, de andere dieren, zoals de kippen, de katten en de hond, werden door ons allemaal verzorgd. De katten liepen altijd buiten of in de schuur. 's Nachts kwam er wel eens één binnen op bed liggen. Dat mocht niet, maar hij wilde er niet meer af. Dus dan bleef hij gewoon liggen. [lacht]

Muizen en ratten

De katten waren er voor het vangen van de muizen en ratten. Maar ja, er liepen er zoveel.. Het barstte ervan. Verschrikkelijk. Als je 's avonds thuiskwam, dan hoorde je ze van de stoep (*boenstoep, red.*) af in het water springen: ploep, ploep, ploep. We deden van alles om ze weg te krijgen. We hadden bijvoorbeeld een groot hok met een klep, een rattental, staan. Op een keer zat er zo'n grote rat in. Mijn broer Cor wilde hem een klap op zijn hersens geven, maar toen sloeg hij per ongeluk de hond op zijn kop. Die hond was knettergek, die was ook gelijk in het hok gevlogen [lacht]. Net na de oorlog kregen we vergif, een soort paarsachtig spul, dat je op een boterham moest smeren. Mijn vader had het in brokjes gesneden en overal neergelegd. Nou, toen werden de muizen en ratten goed opgekort.

Water halen

Die boenstoep die we hadden boven de sloot, daar moest je mee uitkijken trouwens. Die had eerst twee treden, maar toen het waterpeil zakte is er één bijgemaakt. Die tree stond ook wel eens onder water. Als je niet uitkeek, gleed je er zo af. Zo glad was die tree van de algen.

We hadden geen waterpomp staan. Water moesten we bij de Hoge Tiendwegmolen halen met de schouw, daar hadden ze waterleiding. Dat deden we in het weekend of voordat ik naar school ging. Vroeger haalden ze water uit de waal. (*Wiel aan de Zijdeweg, red.*) De Broekmolen had ook water. Daar stond een waterput. Die hebben ze op een gegeven moment weggehaald. Toen ik daar later als vrijwillig molenaar ging werken, nam ik altijd water mee van huis. Daar betaalden we dan toch voor.

Een jonge Jan bij de Achtkante Molen (Particuliere collectie)

Van binnen

De Achtkante Molen zag er vroeger van binnen bijna hetzelfde uit als nu. Toen mijn ouders er in 1932 kwamen wonen, is er een extra raam in de woonkamer gezet. Veel later, toen wij zelf al van de molen af waren en ik als metselaar werkte, vroeg de man die er woonde of ik een raam in de keuken wilde zetten. Ik vroeg: "Heb je het aan de molenstichting gevraagd?" (*Molenstichting SIMAV, eigenaar van de molens in Streefkerk, red.*) Hij zei: "Het is mijn verantwoording." Zonder raam was het daar hartstikke donker natuurlijk. Dus toen is er nog een raam bijgekomen.

Op de plek waar nu de keuken zit was een gang, toen wij er woonden. Daar stond een werkbankje waar mijn moeder de was kon doen. Koken deden we op de kachel in de kamer. Mijn moeder had de kachel ook nodig om te strijken, want het strijkijzer werd op de kachel verwarmd. Dat werk moest in de zomer gewoon doorgaan natuurlijk. Maar in de zomer kon je geen kachel aan hebben in de kamer. Dat werd veel te heet, dan stikte je daar binnen. Dus dan verplaatsten we de kachel naar de gang. Dan kon je daar stoken. Tussen de woonkamer en de gang zat een schoorsteen, die je aan allebei de kanten kon gebruiken. Dat rookkanaal kwam uit op de rookzolder. Dat kun je nog zien binnen, want alles is daar zwart. Wij hadden er geen last van, hoor, beneden. Of de wind moest draaien. Maar dan zette je gewoon de andere klep open. Nu mogen ze daar niet meer stoken. Gelukkig maar, want dat zou onverantwoordelijk zijn. Die pijpen voor de rookafvoer zijn allemaal verrot.

Sterren kijken

In de woonkamer beneden zat een bedstee waar mijn ouders sliepen. Boven zaten ook twee bedstedes. In de ene sliep de oude Meindert. Daarnaast stonden twee ledikanten. Dat paste precies. Verderop, in een kleine bedstee in een hoekje, daar lag ik altijd. Lekker warm hoor, in de winter. Dat was niet op elke slaapplek zo. Bij mijn vader in de bedstee zaten de dekens een

De ouders van Jan Noorlander, Cornelis Noorlander met Klasina Noorlander-Ansink (Particuliere collectie)

keer vastgevroren. Ik begreep dat het in de Sluismolen veel kouder was, omdat die een verdieping had.

Toen ik groter werd, sliep ik in een ledikant. Als ik in bed lag kon ik door de andere zolders heen de sterren zien staan, zulke gaten zaten er in de zolders. Potverdikkie, wat was dat slecht afgewerkt. Wij wisten niet beter, maar als je het vergeleek met de molens in Kinderdijk, dan waren dit maar hokken, hoor. Die molens waren veel beter afgewerkt, zeker nu natuurlijk. Er is van alles aan gerommeld. Ze hebben er stroom, gas en alles.

Familie Kodde

Op de Hoge Tiendwegmolen, een molen verderop, woonden ze met z'n tienen. Daar had je maar een klein rotkamertje boven. Om er te komen moest je een stalen trapje op. In de oorlog heeft er een paar jaar een Zeeuwse familie gezeten, de familie Kodde. Zij maalden ook op de korenmolen hier in Streefkerk (*Korenmolen De Liefde, red.*) Dan namen ze wel eens wat meel mee en bakten ze brood. Ik denk

dat ik zo'n 9 jaar was. Dan ging ik 's morgens door het lange gras heen om bij de Tiendwegmolen twee sneetjes brood te halen. Natte poten voordat je naar school ging [lacht]. Toen de oorlog afgelopen was, is de familie Kodde terug gegaan naar Zeeland. De eigenlijke molenaar van de Tiendwegmolen was Cees van Wijk. Dat was een vrijgezelle korenmolenaar. Toen Cees pas op de Tiendwegmolen zat, maalde hij niet zo hard. Als korenmolenaar moet je natuurlijk veel voorzigtiger malen. Maar dat was gauw over, hij zag natuurlijk wel dat hij harder moest malen om het water weg te krijgen. Cees is later naar een molen in Wijngaarden gegaan. Zijn broer Willem van Wijk was toen molenaar op de Sluismolen. Ik kwam er niet vaak over de vloer. Willem woonde daar alleen met zijn vrouw. Later is hij molenaar geworden op de Kleine Molen, die ook bij de molengang hoorde.

Moeder

Mijn moeder maalde weleens een keer met de molen. Dan moest het wel écht hard nodig wezen, daar was ze helemaal geen mens voor. Maar de vrouw van Willem van Wijk stond altijd bij de molen. Die man was zelf meestal op het land aan het werk. Intussen zat hij dan vanachter de kruiwagen te kijken hoe het afliep. Op een keer gingen de wieken achterstevoren lopen of er brak een ketting, ik weet niet meer precies. Toen zei hij later: "Ja, ik heb het verkeerd gedaan...." Ja, ja! [lacht]

Piet van Beek

Schilderwerk aan de molen deden we zelf of de schilder deed het. Maar buiten was het allemaal teerwerk, dus dat ging lang mee. Als er onderhoud nodig was, dan kwam molenaar Piet van Beek. Die had in de buurt zijn werkplaats en werkte overal, in Streefkerk maar ook in Kinderdijk. Mijn broer Cor heeft nog een tijdje bij hem gewerkt. Op een gegeven moment heeft zijn zoon de firma overgenomen en zijn ze naar Rijnsaterwoude verhuisd. Toen zijn zoon jong overleed, nam een werknemer het over.

Molenverhalen

Volgens mij bestaat het bedrijf niet meer, maar dat weet ik niet zeker.

Mijn vader heeft het meegemaakt met de Sluismolen. Daar zaten slechte kammen in. Iedere keer werden die bij geboet. Dan werden er hier een paar vervangen, dan daar een paar. Maar dan krijg je een ongelijke rotzooi, natuurlijk. Dat ging me een leven maken! Op een gegeven moment gingen die kammen er af. "Ik blijf nou net zolang doormalen tot alles eraf is", zei mijn vader. Dan krijgen we tenminste in één keer een heel nieuw spul.

Voorman

Mijn vader was een soort voorman van de molenaars. Hij was ook het aanspreekpunt voor het molenbestuur. De vader van Johan Slingerland, molenaar in Aarlanderveen, is hier op de Sluismolen begonnen. Jaap Slingerland was nog heel jong, toen hij hier kwam. De

De Sluismolen in Streefkerk, gezien vanaf de 'Kulk', de lage boezem. (Particuliere collectie)

voorzitter van het molenbestuur was naar mijn vader toegekomen van: "We hebben een gegadigde voor de Sluismolen, maar hij is van oorsprong geen molenaar." "Stuur hem maar, dan houd ik het wel een beetje in de gaten", zei mijn vader. Dus zo werd Jaap molenaar.

Dansen

Ik vergeet het nooit: Jaap stond een keer met vier volle zeilen te malen op de Sluismolen. Maar dat geeft weerstand, hè, als een molen vol in 't zeil staat. Mijn vader zei: "We gaan er even naartoe." Dus wij erheen. "Jaap, je moet die vier puntjes van de zeilen er eens afhaken." Jaap: "Huh?" "Ja, probeer het nou maar." Nou, toen ging me die molen daar toch lopen, joh. Je moet weten, die Sluismolen was een grote molen. Die had een gevlucht van bijna 28 meter. Die kreeg er de gang in natuurlijk. Jaap stond helemaal te dansen achter die molen. Tjonge, wat was hij blij! [lacht]. Dat was het enige wat er aan te merken was hoor, voor de rest deed Jaap het goed.

Toen Jaap later als soldaat naar Indië moest heeft Piet van Beek, de molenmaker, hem vervangen op de Sluismolen. Op een keer kwam Piet naar de Achtkante Molen gelopen, maar het was een hele slechte lucht. "Wat kom je doen", riep mijn vader. "Loop als de donder terug naar je molen! Je mag wel komen, maar alleen als de lucht goed is!"

Glimworpjes

Om nog even op de oorlog terug te komen: Het was toen zó donker. Dat kwam door de verduistering. Om luchtaanvallen tegen te gaan, mocht niemand maar een lichtje naar buiten laten schijnen. Burgers liepen hier op de Tiendweg wacht. Als er maar een streepje licht te zien was, kwamen ze bij je binnen. Dan moest je dat licht wegduwen met een krant of een gordijn. Daarom was het zó roetdonker. De koeien moesten weg, zodat ze niet gestolen zouden worden. Als mijn vader 's avonds de zeilen van de wieken af ging halen, moest er

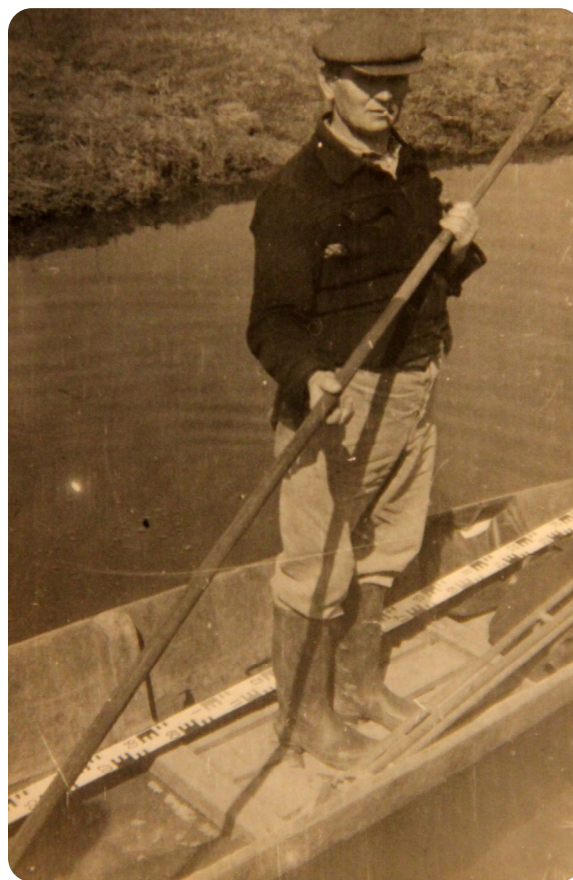
eentje bij de roe gaan staan om aanwijzingen te geven. Och, och, wat was het donker. Je kon zelfs de glimworpjes zien. Alleen als er een auto door de bocht kwam, konden wij op de Achtkante zien of de Oude Wetering draaide. Dan scheen er even wat licht tegen de molen. Maar dan moest je wel snel wezen, want die auto was gauw voorbij natuurlijk. Gelukkig reden ze toen nog niet zo hard, dus dat ging net [lacht].

Moffen aan de dijk

In die tijd stond het land bij de Tiendweg onder water. De Duitsers hadden het onder laten lopen om aanvallen over land te voorkomen. Als molenaar mocht je dus niet malen. Toen de bevrijding kwam begon mijn vader op zondagochtend meteen te malen, maar er waren nog moffen aan de dijk en die wilden dat niet. Ze kwamen naar ons toe en kwamen mijn vader halen. Hij heeft toen de hele dag aan de dijk gezeten. Je moest maar afwachten of hij thuiskwam. Later die middag kwam hij gelukkig naar huis, maar ja, toen was het windstil. Dat is een rare gewaarwording hoor, als ze je vader meenemen in oorlogstijd.

Schouw

Eens in de zoveel tijd was er schouw. Dan kwamen de boeren uit het polderbestuur inspecteren of de sloten en waterkanalen wel goed werden onderhouden zodat het water kon doorstromen naar de molens. Dan voer mijn vader die boeren altijd rond met de schouw. Dat deed hij samen met Otje van Houwelingen, de molenaar van de Oude Wetering. Mijn vader roeide de ene kant van de polder op en Otje vervoerde de boeren naar de andere kant. Ik heb het zelf ook weleens gedaan samen met mijn vader, dan zaten die boeren voor in de schouw en wij achterin. Soms moesten we roeien met een hoop wind. Och, och, wat een getob, want ik was nog maar een ventje van een jaar of 14, 15. Ot van Houwelingen is later molenaar geworden op de Gelkenesmolen in Groot-Ammer.

Cornelis Noorlander, de vader van Jan.
(Particuliere collectie)

Malen op zondag

Heel vroeger werd er ook op zondag gemalen. Als mijn vader met zijn vrouw en kinderen weg wou naar familie, dan kon dat niet, want als er wind was moest hij malen. Dat vond mijn vader het grootste nadeel van molenaar zijn. Je kon nooit ergens op bezoek en met vakantie al helemaal niet. Later werd het malen op zondag afgeschaft. We kregen toen een ander polderbestuur en de voorzitter was heel christelijk. Toen zei mijn vader tegen die voorzitter: “Moet je luisteren, als je wilt dat we het van de wind hebben, dan moet je malen op zondag. Op zondag waait het altijd.” Hij zei: “Cees, ik ben het volkomen met je eens, maar ik heb een ander principe.” Ook de andere boeren uit het bestuur stonden daar achter. Mijn vader stelde toen voor om alleen te malen op zondag als het water meer dan 10 centimeter boven peil stond. Toen zei de voorzitter: “Cees, van mij hoeft het niet, maar als er 10 centimeter is dan

Molenverhalen

moet je zelf maar weten wat je doet.” De andere molenaars deden met mijn vader mee. Alleen Jaap Slingerland, die was kerkelijk, zei: “Ik blijf er af, dan moet je het zelf maar doen.” Dan ging één van mijn broers, Cor of Dirk, op de Sluismolen malen. Op zaterdag gingen ze dan al zeggen: morgen kom ik malen. Want ja, je kwam toch bij die mensen over de vloer.

Roe op de grond

Mijn broers hielpen mee op de molen en ikzelf later ook. Op een keer waren Dirk en ik samen thuis met moeder. Mijn vader was de deur uit. Dirk vroeg: “Zullen we een stukje zeil bijleggen?” Ik zei: “Ja, joh, dat is goed, houd hem maar, dan ga ik bijleggen.” Ik legde er een paar grote halve bij. [lacht] Dat was wel vol

Jan aan de vang van de Achtkante Molen
(Particuliere collectie)

natuurlijk. Mijn vader kwam thuis. Hij zei niks. Hij dacht, laat maar gaan, zoek het maar uit. [lacht] Met wind uit het oosten. Jee, dat ging toen hard, hoor!

Je moet wel weten wat je doet. Tussen hard malen en hard malen zit een verschil. Je moet er op letten bij welke lucht je dat doet. Kijk, mijn vader, die had verstand van het weer. Maar ook bij hem is het een keer mis gegaan. Dat was nog op de Sluismolen. Hij maalde graag met buitjes, dus dan keek hij eerst eens even hier, dan even daar en dan zei hij: “Ja, dat kan wel.” Nou, de hele dag flink malen. De andere dag kwam hij buiten: stond de roe op de grond. Was het wiekenkruis door zijn as heengegaan!

Stevig doormalen

En denk erom, als we vroeger een dot water in de polder hadden, hoefden ze bij de volgende molens in de molengang niet meer te peilen hoor. Als ze bij de bovenste molens veel water hadden, hadden ze het daaronder ook. Dus dan moesten ze stevig doormalen. Dan ging het wel eens hard hoor. Potverdikkie nog aan toe. “Man, zet dat donderse ding eens stil”, zei mijn moeder dan. “Zwicht nou eens een keer!” Maar dan zei mijn vader: “Nee, dat kan niet.” Want als molenaar let je op het waterpeil en als het water niet voldoende weg was, moest je doorgaan. Soms maalden ze dan de hele nacht door. Dat gebeurde niet vaak, maar af en toe zeker.

Als er iemand overleden was in de molenkring dan werden de molens in een speciale stand gezet: de rouwstand. Bij de molens in Streefkerk duurde dit zes weken. Op Kinderdijk een jaar en zes weken. Maar als mijn vader in zo’n tijd ’s avonds ophield met malen, zette hij de wieken niet in de rouwstand, want hij ging de volgende ochtend toch weer verder. Mijn vader maalde zó veel.

Gemaal

In 1952 kwam er een gemaal. De molens werden stilgezet en aan onderhoud werd niet veel meer gedaan. Soms moesten de molens nog wel eens bijspringen, maar het animo om te malen was niet meer zo groot. Eén van de molenaars had zelfs al een andere baan. Dan moesten ze vragen: “Zeg, wil jij morgenochtend thuisblijven, want dan gaan we malen.” Meestal hoefden ze

er maar een halve dag vrij voor te nemen, maar mijn vader werd er als voorman toch scheef op aangekeken.

De kades bij de molens zijn in 1953 afgegraven om dijken te herstellen na de watersnoodramp. Er lagen van die grote keien in het talud van de hoge boezemkaden. Die zijn allemaal naar Zeeland gegaan. Die keien waren niet te tillen, hoor. Toen hebben ze bij die twee molens een dragline gezet, want ze hadden geen kranen natuurlijk, en daarmee hebben ze die kaai omgezet. Dat ging dus niet zo snel. Later zijn er ook nog andere kades afgegraven. Mensen uit Giessen hebben dat land toen gekocht. Mijn vader zei: "Wat moeten die mensen nou met die rotzooi? Het is allemaal riet." Maar die mensen hebben er pinken (*jonge runderen, red.*) in gezet. Je kon ze eerst niet zien lopen in dat hoge riet, maar nog geen 14 dagen later zag je ze wél, want die hadden zich er helemaal onderuit gevreten. Dat riet was zoet, dat vonden ze wel lekker. Dat ging merakels snel.

Machinist

Zelf zijn we in 1955 van de molen afgegaan. Mijn vader was machinist geworden van het gemaal dat aan de dijk stond. Dan moest hij 's nachts bij die machine vandaan helemaal naar de molen toe. Dat was geen doen. Mijn moeder hoorde dat er een oud cafeetje vrijkwam en maakte er werk van dat wij erin konden. Met elkaar hebben we daar zo'n beetje een huiskamertje getimmerd en gerommeld. Een douche hadden we niet, maar wel een aanrechtje. Het was een gezellig huisje, het zat tegen de dijk aan en de bus stopte vlakbij.

Brand

Langzamerhand zijn ook andere molenaars van de molens afgegaan en kwamen die leeg te staan. De Hoge Tiendwegmolen is op 1 februari 1962 in brand gevlogen. Hoe dat gekomen is weten ze niet. In 1979 is ook de

Sluismolen afgebrand. Ze wilden hem net gaan restaureren. Het was in de zomer. Ik werkte vaak bij de boeren 's avonds. Mijn broer Dirk en ik reden het achterland in met een wagen. Ik zei tegen hem: "Kijk nou eens, er loopt daar iemand bovenop de kap." Een paar dagen later stond de molen in brand... Weg molen. Nu staan er een paar bomen.

Vrijwillig molenaar

Ik ben in de jaren '60 als vrijwillig molenaar gaan malen op de Broekmolen, die stond bij ons in de buurt en zorgde voor de bemaling van een ander deel van de polder in Streefkerk, Kortenbroek. Eerst maalde ik er af en toe, pas later meer permanent. In die tijd maalde ik ook af en toe op andere molens, zoals de korenmolen in Streefkerk en de Kooijwijkse Molen in Oud-Alblas bijvoorbeeld. Aan de Kinderdijk was ik ook reserve.

Op de Kooijwijkse Molen woonde een familielid van mij, Jo Noorlander. Daar maalde ik vaak als ik vorstverlet had. Ik werkte als metselaar in de bouw en als het vroor hadden we vrij. Als er wel gemalen kon worden dan ging ik naar Jo. De Kooijwijkse is een mooie molen met een heel breed tuig. Die kon het wel, hoor. Hoe harder die ging lopen, hoe minder leven die maakte. Soms zaten we 's avonds bij Jo te kaarten en dan zei hij: "Moet je eens buiten kijken!" Dan ging de molen als een speer!

Zaterdagmiddag

De Broekmolen is nooit helemaal stil komen te staan, die was door de provincie Zuid-Holland aangewezen als BWO molen. (*Bescherming Waterstaatswerken Oorlogstijd, deze wet werd begin jaren '50 aangenomen om te zorgen dat er in geval van oorlog altijd nog molens waren om eventuele beschadigde gemalen te vervangen, red.*)

Elke zaterdagmiddag ging ik er naartoe om te malen. Mijn vrouw zat in die tijd veel alleen,

Molenverhalen

want ik werkte in de zomeravonden ook nog in de hooibouw. Duizend pakjes hooi opsteken elke avond. Helemaal bezweet natuurlijk en dan 's morgens om zeven uur weer op om naar mijn werk te gaan als metselaar.

Met de Broekmolen kon je heerlijk malen. Van alle Streefkerkse molens vond ik de Oude Weteringmolen en de Broekmolen het beste, hoewel de Tiendwegmolen ook een vlugge molen was. Ik heb er wel eens mee gemalen toen de kulk leeg moest. Die draaide ontzettend licht.

“Ben je nou helemaal belazerd”

Toen in de jaren '70 het Gilde van Vrijwillige Molenaars werd opgericht, moest iedereen die vrijwillig molenaar wilde worden daar zijn examen halen. Ik kreeg ook een keer een oproep om les te volgen en ging er samen met mijn neef Cees naar toe. Toen ik dat aan de opzichter van de provincie, De Kramer, vertelde zei hij: “Jullie? Waar is dat voor nodig? Thuisblijven! Ben je nou helemaal belazerd.” Hij had gelijk natuurlijk. Ik maalde al toen ik 15, 16 jaar was. Als mijn ouders naar een opvoering in het dorp gingen, mocht ik malen van mijn vader. Alleen als het goed weer was, hoor. Als de lucht slecht was, mocht het niet.

Al lang daarvoor had De Kramer mij al eens zien malen op de Kooijwijkse Molen. Toen was ik nog maar een klein ventje. Hij kwam daar langs, maar zei niet wie hij was. Hij vroeg: “Wat moet jij hier?” “Ja, ik kom even kijken. Ik ben een Noorlander.” “Oh” zei hij. Jaren later zei hij een keer tegen mij: “Dat was jij, hè, die daar achter bij de Kooijwijkse Molen stond.” Ik zei: “Ja.” Hij zei: “Nou, dat ging al aardig” [lacht].

De schrik zat er goed in

Op het weer letten zit er bij molenaars zo ingeprent dat je heel goed kan inschatten wat het weer gaat doen, maar je kan het weleens slecht treffen als je 's ochtends vroeg in het donker begint. We hebben een keer gehad, dat

we zeiden: “Twee halve? Och, joh, laten we die andere twee er ook maar bijleggen, de wind wordt minder.” Zo gezegd, zo gedaan. Nou, toen trok de wind toch op, joh. Och, toen hebben we toch onderdak gestaan... We konden niks doen, we moesten de molen gewoon uit laten razen. Dan sta je niet vrolijk bij die molen hoor. Gelukkig kwam hij op een gegeven moment weer tot bedaren en is er niks stuk gegaan, maar de schrik zat er goed in. Tjongejongejonge.

Jan bij de Broekmolen in Streefkerk (Particuliere collectie)

Dansende molen

Bij de Broekmolen moest ook een keer de molenmaker komen. Toen was de spil eraf gedraaid. Dat ging zo: ze hadden achter de molen een bruggetje opgeknapt en er was een stuk hout in het water achtergebleven. Dat was in het scheprad terecht gekomen. Ik was net begonnen met malen, toen het ineens begon te rammelen. Dat maakte een leven, verschrikkelijk. De koeien die er liepen sprongen van schrik weg. De molen stond helemaal te dansen, want de wieken bleven niet stilstaan. Het remde wel wat af, maar later ging hij toch

Jan Noorlander (r) en Wim van der Wal (l) bij de Broekmolen (Particuliere collectie)

weer harder lopen. Plotseling hield het op: De spil was er afgezaakt. Nou goed, toen heb ik de zeilen eraf gehaald en ben ik naar Kinderdijk gegaan. Het was zaterdag en op die dag maalden ze daar altijd. Ik dacht, ik ga eens even kijken of Vellekoop of De Kramer, de opzichters van de provincie, daar rondloopt. De provincie was indertijd eigenaar was van die molens. Ik geloof dat ik Vellekoop daar zag. Hij vroeg: “En je krooshek dan?” “Ja, dat staat gewoon in de waterloop natuurlijk.” Het krooshek is bedoeld om vuil tegen te houden, maar ja, er zit een gleufje onder en daar was dat hout onderdoor gekomen.

Verrot

Ik ben met de Broekmolen blijven malen tot na de restauratie in 2008. Die restauratie was wel nodig, want de hoekstijlen van het bovenhuis waren helemaal verrot. Draaien met die molen ging steeds lastiger. Dan liep hij hier aan, dan daar, dan viel er daar wat af. Ik had er al eens een molenmaker bij gehaald, want ik vertrouwde het niet echt meer. Die zei ook: “Ik zou er maar niet meer mee malen.”

De restauratie is goed gegaan. Ik ken ook molens waar het niet goed is gegaan, hoor, bijvoorbeeld bij de Hoge Tiendwegmolen en de Blokweerse Molen in Kinderdijk. Vroeger moest je een trapje af als je die molens binnenkwam. Nu niet meer. Ze zijn vergeten dat stukje waar de trap zat eraf te trekken. Daardoor zijn die molens hoger geworden. Dat merkte ik toen ik als reserve inviel op de Blokweerse. Ik kon niet eens meer op de roe klimmen, dat ding zat zover van de grond. Ik vroeg aan de opzichter: “Wanneer kom er een stelling bij die molen hier?” “Jij moet niet zo vervelend doen”, zei hij toen [lacht].

Helpen kruien

Van de restauratie zelf heb ik niet veel meegemaakt, want ik kreeg een hartstilstand. Dat was wel schrikken. Het zit in de familie, ook mijn broers Cor en Dirk zijn aan hun hart geopereerd. Het jaar daarna heb ik veel in het ziekenhuis gelegen, dan weer voor mijn hart, dan voor mijn nieren. Maar toen ik was opgeknapt ben ik weer begonnen op de Broekmolen. Om de molen heen zag het er wel anders uit na de restauratie. Achter het hek,

waar het nu geasfalteerd is, liep vroeger een karrespoor. Daar kon je amper fietsen. Bij de ingang van het hek stond een schuur.

Daartegenaan had je de plee. Je kan de wc-put, een houten ton, nog zien. Bij de restauratie is er een plee aan de polderkant neergezet. De moestuin lag vroeger langs de ka, achter de schuur. Daar was vroeger nog een varkenshok.

Het kruien was wel zwaarder geworden. Als er dan een fietser voorbij kwam die vroeg "Gaat u draaien, mijnheer?", dan zei ik: "Ja, als u even af wilt stappen en helpt om te duwen is het zo gebeurd." Dat deden ze dan. Dan was je zo klaar hoor, en dat vonden die mensen nog leuk ook.

Ziel van de molen

In 2013 ben ik gestopt als vrijwillig molenaar. Ik heb toen een certificaat van verdienste gekregen voor het werk bij de molens. Het is belangrijk om de molens draaiende te houden. Als je molens stilzet worden het dode dingen. Dan is de ziel eruit. Dan is er niks meer te beleven. Ik weet nog hoe de Achtkante Molen vroeger kon lopen. Als die molen maalde dan zag je het achtkant zo heen en weer gaan. Dan zag je 'm asem halen, als het ware. Een van de mantelstijlen was van grenenhout. Die begon dan te praten. Als die begon te brullen, dan keken mijn vader en moeder elkaar aan en dan zeiden ze: "Ik geloof dat het tijd wordt voor een potje kaarten!" [lacht] Ja, het was een mooie tijd. Ik had het niet graag willen missen.